



Morsø Kommune og Plan09

**PLAN09-PROJEKTET**

# **HELHEDER OG KOMPETENCER I DET ÅBNE LAND**

**DREJEBOG FOR LANDSKABSWORKSHOPS**

juni 2009



Udarbejdet i juni 2009 af  
NIRAS Konsulenterne  
for  
Morsø Kommune og  
Plan09

# INDHOLD

<b>Baggrund</b> .....	<b>5</b>
Plan09-projektet .....	5
Projektforløbet .....	5
Drejebogen .....	6
<b>Teoriovervejelser</b> .....	<b>7</b>
<b>Metodeovervejelser</b> .....	<b>8</b>
<b>Workshopforløb</b> .....	<b>9</b>
<b>Workshop I</b> .....	<b>10</b>
Erfaringer fra Mors - Workshop I .....	11
<b>Workshop II</b> .....	<b>14</b>
Erfaringer fra Mors - Workshop II .....	15
<b>Evaluering af forløbet</b> .....	<b>18</b>
<b>Gode råd og anbefalinger</b> .....	<b>19</b>



# BAGGRUND

## PLAN09-PROJEKTET

Morsø Kommune ønsker med Plan09-eksempelprojektet "Helheder og Kompetencer i det åbne land" at styrke planlægningen i det åbne land. Dette med udgangspunkt i og under hensyntagen til de eksisterende kvaliteter og potentialer som naturen, landskabet og kulturhistorien rummer. Projektets fokus er yderligere rettet imod udvikling inden for turisme og friluftsliv samt samspillet mellem landbrug og landskab.

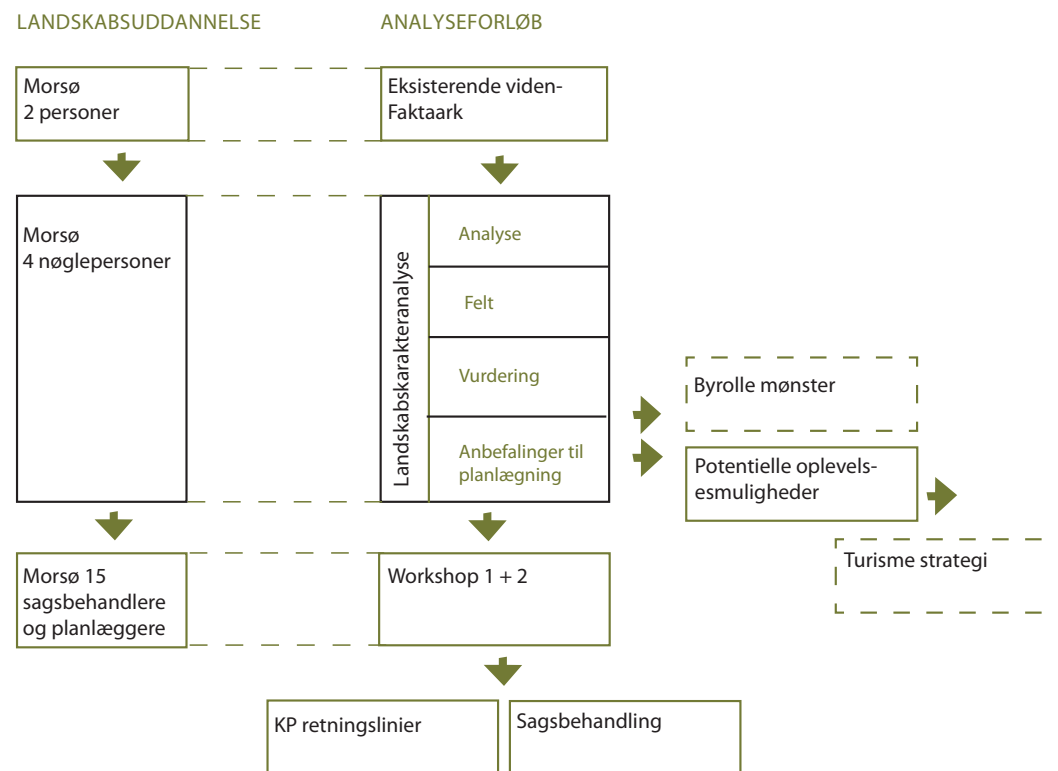
## PROJEKTFORLØBET

Det samlede projektforsløb har haft til formål at skabe et nyt og opdateret grundlag for landskabsplanlægning og styrke inddragelsen af landskabet i administrationen af det åbne land i Morsø Kommune. Herunder at styrke sammenhængen fra analyse til kommuneplanens retningslinjer og videre til administrationen.

Overordnet set kan projektet betragtes som et tostrengt forløb bestående af et analyseforløb og et uddannelsesforløb, hvor landskabsuddannelsen er en integreret del af analyseforløbet – se Figur 1

Projektet er blevet rundet af med to workshops, hvor der i en bredt sammensat gruppe er defineret principper for interesseafvejning, retningslinjer og sagsbehandling.

## PROJEKTINDHOLD OG -FORLØB



Figur 1. Projektindhold og – forløb i det samlede plan09 projekt.

## **DREJEBOGEN**

Drejebogen indeholder en beskrivelse af Plan09-projektets afsluttende forløb med implementering af landskabskarakterbeskrivelserne i kommunens forvaltning. Drejebogen samler erfaringerne i en række anbefalinger til brug for Morsø Kommune i det videre arbejde med landskabskaraktermetoden i særdeleshed og kommuneplanarbejdet i almindelighed, herunder formuleringen af kommuneplanretningslinjer og sagsbehandling. Drejebogen kan dermed også være til inspiration og læring for andre kommuner.

Fokus i drejebogen er på den afsluttende del af processen: de to workshops, hvor den konkrete kobling lægges mellem analysegrundlaget, som er tilvejebragt gennem landskabskaraktermetoden, og kommuneplanens retningslinjer, som skal danne det fremtidige grundlag for administrationen af det åbne land. I dette workshopforløb har samspillet mellem analysen, kommuneplanens retningslinjer og sagsadministration været målet for det konkrete arbejde.



## TEORI OVERVEJELSER

### KOMMUNERNES NYE PLANLÆGGERROLLE

En særlig udfordring i forbindelse med at kommunen har overtaget myndighedsrollen og planlægningskompetencen for det åbne land fra de tidligere amter, er det spændingsfelt mellem to forskellige værdimæssige tilgange til landskabet, som kommunerne skal navigere i:

- **Praksislandskabet:** Landskabet som repræsentant for en økonomisk værdi – som dyrkningslandskab eller som (potentiel) byggegrund til erhvervsbyggeri, byudlæg, vindmøller, kultur- og fritidsanlæg, rideskoler, etc. Denne tilgang repræsenteres tydeligst ved grundejere og andre, for hvem landskabet primært har en praktisk værdi.
- **Ideallandskabet:** Landskabet som repræsentant for en egen eller fælles, samfundsmæssig værdi, som ikke umiddelbart lader sig beskrive i økonomiske termer, men som snarere tillægges værdi ud fra en idé – eller drøm – om en ønskelig idealsituation. Det kan være landskabelig og kulturhistorisk værdi, økologisk, naturmæssig og oplevelsesmæssig kvalitet. Ideallandskabet varetages primært af planmyndighederne.

Der vil ofte være en interessekonflikt mellem praksislandskabet og ideallandskabet. Tidligere var det amterne, som på sikker afstand af de lokale forhold har kunnet regulere ideallandskabet, mens kommunen har været tættere på borgerne – og dermed grundejerne – som har repræsenteret praksislandskabet. Amtenes kompetencer og myndighedsrolle er overtaget af kommunerne, men er de ambitioner, som amtet har haft som myndighed og som er kommet til udtryk dels i regionplanens målsætninger og retningslinjer, dels i den praktiske administration af det åbne land – også overtaget? Kommunerne skal i den nye situation finde sig til rette i dette spændingsfelt og skabe en balance mellem de to landskabstilgange.

Denne balancegang har ikke tidligere været relevant, og i den nye situation er der opstået et behov for et nyt fælles sprog, som kommunerne kan bruges til at beskrive og begrunde eller forklare og argumentere for netop deres ambitioner for landskabskvalitet (ideallandskabet) overfor borgerne og grundejerne (praksislandskabet). Det er ambitionen, at landskabskaraktermetoden og den tætte inddragelse af kommunens sagsbehandlere i udarbejdelsen af de retningslinjer, som skal varetage landskabsinteresserne, medvirker til at bygge denne bro mellem ideallandskabet og praksislandskabet.



**PLAN09**

**NIRAS**  
KONSULENTERNE

## METODE OVERVEJELSER

### **METODE**

Deltagerne i de to workshops er medarbejdere i Morsø Kommune. De skal i deres daglige arbejde bruge kommuneplanen som arbejdsredskab. På den ene side besidder de en erfaring, som er væsentlig at bringe med ind i kommuneplanarbejdet, men på den anden side har de også brug for en bestemt viden for at kunne deltage i og bidrage til udarbejdelsen af kommuneplan 2009.

Erfaring viser, at tilføres denne viden i et vakuum - for eksempel en konference eller lignende - uden hensyntagen til deltagerens eksisterende praksis i jobfunktionen - er langtidsholdbarheden af den nytilførte viden begrænset. Derfor kombineres den traditionelle undervisningsform med øvelser eller forløb i de to workshops, hvor deltagerne får lejlighed til at afprøve og arbejde med den nye viden. Herved tilgodeses flere læringsstile, og resultaterne af læringsprocessen forbedres betydeligt i forhold til mere traditionelle undervisningsformer.

For yderligere at sikre, at arbejdet med landskabskaraktermetoden og kommuneplanens retningslinjer forankres i den daglige praksis, er der valgt at arbejde med konkrete, lokale cases, som bearbejdes i teams med kolleger og med brug af den teori og de metoder og værktøjer, som bliver introduceret. Herved trænes ikke blot den nye viden og brugen af den, men også samarbejdet omkring sagsbehandlingen. Dermed bliver løsningen af opgaverne på de to workshops i sig selv til en drejebog for og en pilottest af, hvordan behandlingen af lignende opgaver i fremtiden håndteres.

En vigtig pointe med de to workshops var at sikre at de 4 personer der havde gennemgået landskabsuddannelsen i projektføreløbet fik mulighed for at brede denne viden ud til en større kreds. Denne vidensdeling sikrer at der på sigt er en større kreds der har en fælles forståelse og et fælles sprog til at diskutere landskab og landskabsudvikling ud fra. Herved forankres den opnåede viden i forvaltningen.

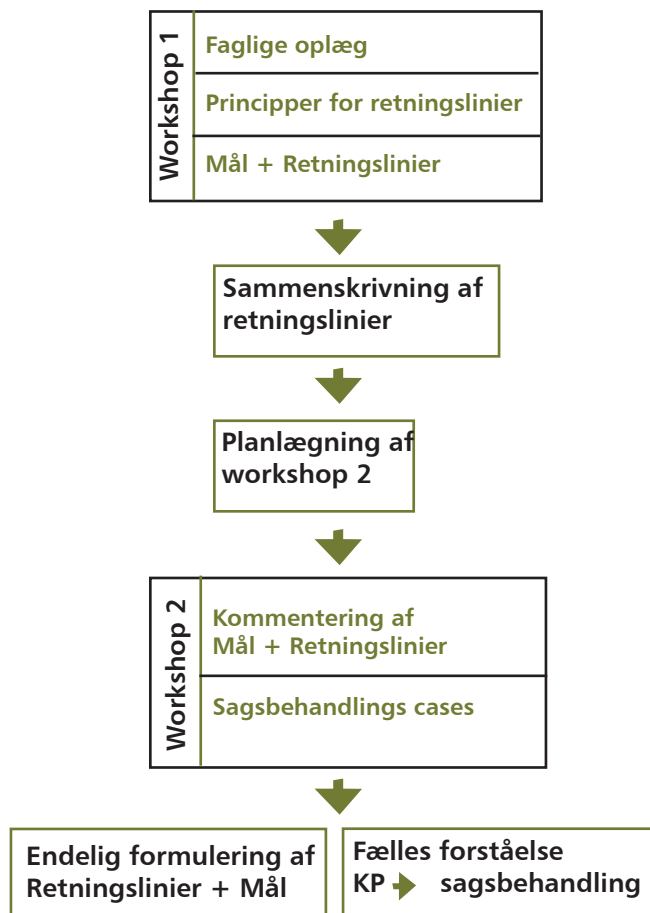


## WORKSHOPFORLØB

Landskabsuddannelsen og workshopforløbet har til formål at styrke inddragelsen af landskabsinteressen i kommunens planlægning og administration. Dels ved at skabe forståelse for og ejerskab til landskabsanalysearbejdet dels ved at skabe en sammenhæng fra det gennemførte landskabsanalysearbejde til kommuneplanens retningslinjer, som er logisk og brugbar for kommunens medarbejdere i deres daglige administrative arbejde. Workshopforløbet fokuserer på at styrke medarbejdernes landskabelige forståelse og inddragelse af de landskabelige hensyn i administrationen.

Til at opfylde dette formål er opstillet et workshopforløb bestående af to adskilte workshops. Den første fokuserer på formulering af mål og retningslinjer. Den anden fokuserer på brug af retningslinjerne og det gennemførte landskabsanalysearbejde i sagsadministrationen.

### WORKSHOPINDHOLD OG -FORLØB

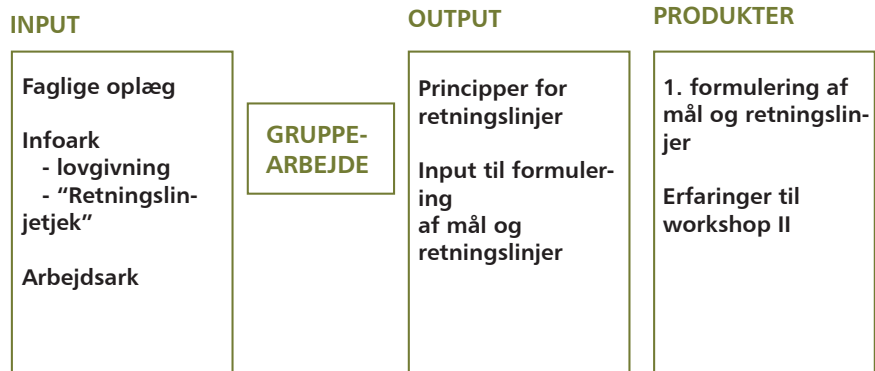


Figur 2. Workshopforløbet er opdelt i to workshops, som fokuserer dels på retningslinjer dels på sagsadministration.

# WORKSHOP I

På workshop I sættes fokus på formulering af retningslinjer. Der indledes med en række faglige oplæg som definerer rammerne for de kommuneplantemaer, som dagens arbejde fokuserer på. I oplæggene redegøres for hvad det er vigtigt at retningslinjen siger noget om. Dette betragtes ud fra et fagligt synspunkt. Afhængig af den faglige sammensætning i workshopdeltagerne kan det være relevant at holde et kort oplæg om kommuneplanen generelt – hvad kan den, hvad skal den og ikke mindst hvad kan den ikke.

I gruppearbejdsdelen arbejdes dels med opstilling af principper for retningslinjer dels med egentlig formulering af retningslinjer for de udvalgte temaer. Principper for retningslinjer er et udtryk for hvad det er vigtigt for kommunens medarbejdere at retningslinjerne indeholder af information med henblik på at blive anvendelige i det daglige arbejde i kommunen. Til hjælp i dette arbejde udleveres en række infoark, der fungerer som hjælpeværktøjer i forløbet.



Figur 3, Input, output og produkter i workshop I.



## ERFARINGER FRA MORS – WORKSHOP I

På Mors blev fokuseret på formuleringen af retningslinjer for natur og landskab.

### Faglige oplæg

Workshopdeltagerne har mange forskellige faglige baggrunde og arbejdsmæssige erfaringer. Workshoppen blev, for at skabe et fælles grundlag for alle deltagere, indledt med en række faglige oplæg:

- **Kommuneplan og retningslinjer.** Hvad er kommuneplanen for noget, hvad siger loven, at den skal indeholde, og hvad kan den ikke indeholde? Her sættes de juridiske rammer for kommuneplanen og retningslinjernes indhold. Som grundlag for arbejdet med formulering af retningslinjer blev desuden givet et par fifs til hvad det er godt at have i tankerne når der formuleres retningslinjer – et såkaldt "servicetjek" på retningslinjen.
- **Landskabskarakteranalyse- og vurdering.** Landskabskarakterarbejds produkter og hvordan de kan bruges i planlægning og administration, blev præsenteret. Herunder hvad det især, ud fra et landskabeligt synspunkt, er vigtigt at have fokus på, når der planlægges for større ændringer og der tages stilling til ansøgninger om f.eks. udvidelse af landbrugsbyggeri eller andre ændringer i det åbne land.
- **Naturbeskyttelse.** De naturregistreringer, som er blevet gennemført i forbindelse med Plan09-projektet og som vil blive færdiggjort frem mod foråret 2009, blev præsenteret. Der blev redegjort for, hvordan disse indarbejdes i kommuneplanen og hvad det er vigtigt at der, ud fra et naturmæssigt synspunkt, bliver lagt vægt på i planlægning og administration.
- **Landbrugssagsbehandling.** Behandlingen af landbrugssager, Det blev skitseret, hvad der bliver lagt vægt på i sagsbehandlingen og hvilken viden om natur og landskab, der er behov for som grundlag for en god sagsafgørelse.

### Infoark

Til hjælp i gruppearbejdet blev udleveret to infoark. Èt som indeholdt uddrag af relevant lovgivning og statslige udmeldinger og ét som rummede generelle gode råd om retningslinjers udformning og indhold.




## Arbejdsark

Til brug i gruppearbejdet og som hjælp til at strukturere diskussionerne blev udarbejdet en række såkaldte arbejdsark med spørgsmål til besvarelse, som sikrede at alle grupper kom igennem alle relevante overvejelser.

Til hjælp i gruppearbejdet blev udleveret to infoark. Èt som indeholdt uddrag af relevant lovgivning og statslige udmeldinger og ét som rummede generelle gode råd om retningslinjers udformning og indhold.

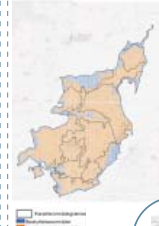
# 1 PRINCIPPER FOR RETNINGSLINJER

<h3>SERVICETJEK PÅ RETNINGSLINJER</h3> <p>ER RETNINGSLINJEN...</p> <ul style="list-style-type: none"><li>... i tråd med vision, mål og strategi?</li><li>... klar, præcis og forståelig?</li><li>... operationel og administrerbar?</li><li>... afvejnet i forhold til andre interesser?</li><li>... grundlag for et skøn?</li><li>... lovlig?</li></ul>	<h3>RETNINGSLINJER FOR MORS</h3> <p>HVAD ER DET VIGTIGT AT RETNINGSLINJERNE ...</p> <p>... understøtter? ... sigter imod? ... tager højde for? ... kan bruges til?</p>
--	--



## 4 BESKYT OG VEDLIGEHOLD LANDSKABET

Den lange, bugtede og smalle vestlige kystlinje og de værdifulde og oplevelsesrige kystlandskaber og skovrige og røde klipper skal bevares og bygges videre på grundlag af natur og kultur. Disse værdifulde kystlandskaber er det fælles ansvar for kommunens borgere. De skal bevares og udvikles som et levende og attraktivt landskab, som er åbent for alle borgere. Det betyder, at der skal være mulighed for at opleve og nyde kystlandskaberne, og at der skal være mulighed for at bo og arbejde i kystlandskaberne. Med hensyn til landskabet er det vigtigt at sikre, at der er mulighed for at opleve og nyde kystlandskaberne, og at der skal være mulighed for at bo og arbejde i kystlandskaberne. Med hensyn til landskabet er det vigtigt at sikre, at der er mulighed for at opleve og nyde kystlandskaberne, og at der skal være mulighed for at bo og arbejde i kystlandskaberne.



## 4 BESKYT OG VEDLIGEHOLD LANDSKABET



<h3>KOMMUNENS MÅL FOR LANDSKAB</h3>	<h3>RETNINGSLINJER</h3> <p>I DE LANDSKABELIGE BESKYTTELSESOMRÅDER GÆLDER...</p> <p>I DE LANDSKABELIGE VEDLIGEHOLDelsesOMRÅDER GÆLDER...</p>
-------------------------------------	---



## 5 NATUR


### NATUREN PÅ MORS

Den lange, bugtede og smalle vestlige kystlinje og de værdifulde og oplevelsesrige kystlandskaber og skovrige og røde klipper skal bevares og bygges videre på grundlag af natur og kultur. Disse værdifulde kystlandskaber er det fælles ansvar for kommunens borgere. De skal bevares og udvikles som et levende og attraktivt landskab, som er åbent for alle borgere. Det betyder, at der skal være mulighed for at opleve og nyde kystlandskaberne, og at der skal være mulighed for at bo og arbejde i kystlandskaberne. Med hensyn til landskabet er det vigtigt at sikre, at der er mulighed for at opleve og nyde kystlandskaberne, og at der skal være mulighed for at bo og arbejde i kystlandskaberne.



## 5 NATUR

<h3>KOMMUNENS MÅL FOR NATUR</h3>	<h3>RETNINGSLINJER</h3> <p>I KERNESOMRÅDERNE GÆLDER...</p> <p>I DE ØKOLOGISKE FORBUDSOMRÅDER GÆLDER...</p>
----------------------------------	--



## Medarbejdernes anbefalinger til retningslinjerne:

Kommunens medarbejdere havde en række anbefalinger til hvordan retningslinjerne skal udformes.

Der var enighed om at retningslinjerne tydeligt skal afspejle kommunens strategi og vision, og retningslinjerne skal understøtte de konkrete mål og værdigrundlaget for kommunen. Der skal være en klar og logisk sammenhæng fra vision og strategi over retningslinjen til sagsbehandlingen. Bl.a. skal vision og strategi vedrørende friluftsliv, turisme og bosætning understøttes.

Retningslinjerne skal være operationelle – baseret på en objektiv kortlægning og koble tydeligt til denne.

Yderligere skal de være administrerbare, hvilket f.eks. kan sikres ved henvisning til det bagvedliggende analyse og vurderingsarbejde.

Det er vigtigt at de understøtter de særlige landskabelige karakteristika for Mors – bakkelandskaberne, dalstrøgene, kystlandskaberne, så disse beskyttes.

I forhold til dialogen med borgerne, skal retningslinjerne være forståelige og give mening.

Retningslinjerne skal tage højde for at de ikke altid er afvejede i forhold til alle temaer, og så skal de være lovlige.

Målet er at de skal kunne bruges i hele spændet fra planlægning til sagsbehandling.

Hvor der er klare beskyttelseshensyn, skal retningslinjerne være klare og skarpt formuleret. Således skal det være tydeligt, hvad man må indenfor et givet område. Løse formuleringer, som indeholder 'bør', 'tilstræbe' etc. skal undgås.

Det understreges, at det er vigtigt, at politikerne erkender konsekvenserne, at de prioriterer og træffer valg, og at der dermed etableres et politisk ejerskab til retningslinjerne.

## WORKSHOP II

Workshop II indledes med kommentering og diskussion af de konkrete formuleringer af mål og retningslinjer, som udsprang af workshop I.

Efterfølgende, i gruppearbejdet, fokuseres på anvendelsen af retningslinjerne og de bagvedliggende analyser i sagsbehandlingen. Der arbejdes med konkrete sager, fra kommunens administration. Disse sager behandles med udgangspunkt i de formulerede retningslinjer og de bagvedliggende analyser.

På baggrund af erfaringerne med brugen af retningslinjerne i workshoppenes sagsbehandling justeres retningslinjerne, i det omfang der er behov for det.

### INPUT

1. formulering af mål og retningslinjer

Konkrete sager  
- byggesag  
- landbrugssag

Infoark  
- Landskabstjekliste  
- LK analyser  
- Lovgivning

### GRUPPE- ARBEJDE

### OUTPUT

Input til justering af retningslinjer

Fælles forståelse for håndtering af landskab i sagsbehandlingen

### PRODUKTER

Endelig formulering af mål og retningslinjer

Evaluering af workshopforløb

Figur 4, Input, output og produkter i workshop II.



## ERFARINGER FRA MORS – WORKSHOP II

På Mors fokuserede gruppearbejdet på dels en landbrugssag om udvidelse og flytning af landbrugsbyggeri, og dels en byggesag om udbygning af eksisterende landejendom, som er overgået til andet erhverv.

### Infoark

Som hjælp i gruppearbejdet blev præsenteret og udleveret en række info ark.

Landskabstjeklisten som indeholder forklaringer af de mest anvendte landskabelige begreber, som inddrages i vurderingen af en sag – skala, rum, mønstre og strukturer, visuelle sammenhænge, udsigter m.v. Landskabsanalyse og –vurdering af det eller de karakterområder, som den behandlede sag ligger i eller kommer til at påvirke.

Relevant lovgivning, §'er og vejledninger til brug i sagsbehandlingen.

# 1. LANDSKABS - TJEKLISTE

TIL VURDERING AF KONSEKVENSER FOR LANDSKABET VED NYBYGGERI ELLER ANDRE ÆNDRINGER

Forhold dig til om landskabet rummer nogle af følgende forhold og vurder hvordan den ønskede ændring kan passes ind i de givne landskabforhold. Et landskab vil typisk være karakteriseret ved flere af nedenstående forhold.

## RUMLIGE OG VISUELLE FORHOLD

### SKALA

Skala er et udtryk for hvor stort eller småt landskabet og dets karaktergivende elementer er. Et landskab med store sammenhængende markeder, høje levende hegn og store gårde/læg er et stort landskab. Et landskab med små markletter oppe af mange levende hegn og små beboingskvarterer og særlig mange små bygninger, storskala landskaber er typisk sårbare overfor nye anlæg, som er af stor skala eller andre tiltag, som vil bryde den lille skala. F.eks. Sæmle af levende hegn eller stort byggeri. Storskala landskaber er typisk sårbare overfor etablering af mange små nye elementer, som f.eks. småplantninger og særlig levende hegn. Storskala landskaber kan typisk rumme ganske store landskabsområder, f.eks. vindmøller eller gårde/læg, uden det nødvendigvis vil virke forstyrrende på landskabsoplevelsen.


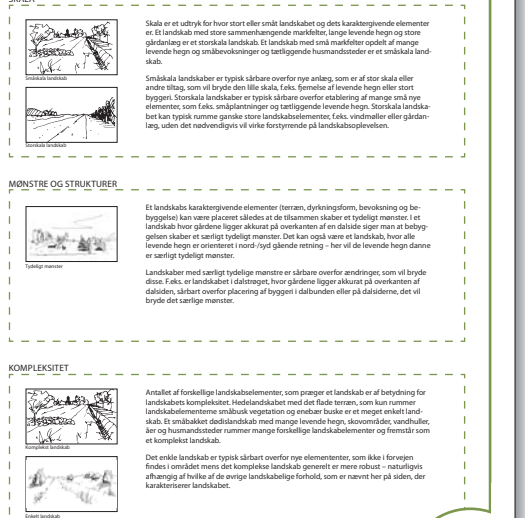
### MØNSTRE OG STRUKTURER

Et landskabs karaktergivende elementer (terræn, dyrkningsform, bevoksning og bebyggelse) kan være placeret således at de til sammen skaber et tydeligt mønster i et landskab hvor gårde/læg ligger akkurat på overkanten af en dal/løvsider eller på den anden side af dalen, såbart overfor placering af byggeri i dalbunden eller på dal-siderne, det vil bryde det særlige mønster.

### KOMPLEKSITET

Antallet af forskellige landskabs-elementer som præger et landskab er af betydning for landskabets kompleksitet. Høje landskabskompleksitet med det f.eks. terræn, som kan rumme landskabs-elementerne småskala vegetation og små beboelse eller et meget enkelt landskab. Et landskab med mange forskellige landskabs-elementer og fremskær som et komplekst landskab.

Det enkelte landskab er typisk sårbart overfor nye elementer, som ikke i forvejen findes i området mens det komplekse landskab generelt er mere robust – naturligvis afhængig af hvilke af de øvrige landskabelige forhold, som er nævnt her på siden, der karakteriserer landskabet.



## LOVGIVNING

### VEJLEDNING, TILLADELSE OG MILJØGODKENDELSE M.V. AF HUSDYRBRUG

Derfor er landskabskarakteren nogle steder sårbare overfor de ændringer, som kan følge med udviklingen i det åbne land. Store produktionsanlæg, høje tekniske anlæg, tilgroning af moser, nedtagelse af levende hegn er blot eksempler på forandringer, som kan ændre karakteren og oplevelsesværdien, også i de tilstødende landskaber.

Der er således behov for at skabe og bevare de værdifulde landskaber gennem kommunalbestyrelsens administration efter Lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug.

4.7.2 En hensigtsmæssig placering af husdyrbrug og udformning af byggen og anlæg er afgørende for såvel erhvervet som for omgivelserne. I forbindelse med vurderingen af en ansøgning om miljøgodkendelse eller tilladelse skal der ses på husdyrbrugets påvirkning på fa landskabskarakter, geologiske og rekreative interesser, kulturmiljøer og kirkens omgivelser.

Udgangspunktet for loven er, at landbrugsbyggerier opføres i tilknytning til ejendommens historiske bebyggelsesarealer, så ejendommens bebyggelse og landskabsanlæg udgør en hensigtsmæssig helhed, og at der undgås en uønsket spredning af bygningsmassen. Kommunalbestyrelsen skal foretage en konkret vurdering af, om der foretages en særlig begrundelse for at fravige dette udgangspunkt.

Ved de historiske bebyggelsesarealer forstås primært det område, hvor ejendommens bebyggelse ligger samlet. Hvis ejendommens bygninger ikke ligger samlet, skal der ved de historiske bebyggelsesarealer forstås de arealer, hvorpå hovedparten af ejendommens driftsbygninger ligger, eller det areal hvoraf ejendommens stuehus har ligget.

Lovens § 22 stiller krav om en landskabelig vurdering, som omfatter det samlede bygningsareal, hvis der er tale om bebyggelse, som opføres uden tilknytning til de historiske bebyggelsesarealer. En sådan bebyggelse forudsætter, at der er en særlig begrundelse, f. a. afstandstætning til nabobeboelse eller byzone.

Loven stiller krav om, at de landskabelige hensyn skal vægtes i forbindelse med miljøvurderingen af ansøgninger om godkendelse. I vurderingen skal også hensyn til en lang række beskyttelsesværdier i det åbne land, som bl. a. er udtaget gennem den fysiske planlægning samt en konkret vurdering af de særlige forhold.

Landskabelige hensyn skal administreres i en enkel og ensartet form. Kommunalbestyrelsen skal ved vurderingen af, om der er en påvirkning på landskabet tage udgangspunkt i følgende udgangspunktsvejledninger med tilknyttede fotos:

- Natura 2000-områder
- Naturområder med særlige naturbeskyttelsesinteresser m.v.
- Områder med landskabelig værdi

- Uforstyrrede landskaber
- Områder med særlig geologisk værdi
- Rekreative interesserområder
- Værdifulde kulturmiljøer og bevaringsværdige landsbyer ...

Ved vurderingen skal der tages udgangspunkt i et ønske om at bevare åbne landskaber og beskytte de hensyn, der ligger bag de nævnte udgangspunktsvejledninger.

Der er udtaget særlige beskyttelsesområder i kommunale planer. Det er kun i meget få tilfælde, at der kun ligger et enkelt hensyn bag udtagningen af de enkelte dele af de særlige beskyttelsesområder. Der er næsten altid tale om et sammenhæng af flere hensyn. Herder er for eksempel væsentlige levesteder for en række planter og dyr, men der giver også en særlig landskabelig oplevelse og endelig er der af kulturhistorisk interesse, som en særlig type halvkultur arealer.

De landskabelige værdier og de kulturhistoriske, naturmæssige, geologiske, rekreative værdier i disse områder skal beskyttes i særlig grad. Beskyttelsestiltag skal gå forud for andre interesser. Der kan således normalt kun tildeles byggeri og anlægsarbejder inden for de særlige beskyttelsesområder, såfremt resultater bliver forbedrede rekreative og landskabelige oplevelser såvel som forbedrede levevilkår for det naturlige plante- og dyreliv.

Landskaber og landskabsstrøg med store terrænforskelle er en del af de særlige beskyttelsesområder, fordi de giver særlige muligheder for landskabelige oplevelser. Systemer der af samme grund også med i de særlige beskyttelsesområder.

I de landskabsarealer, som er omfattet af planlovens 3 km kontrolbeholdning, er udgangspunktet, at de skal tilhødes for byggen og anlæg, som ikke er afhængig af systemer. Admistrationen skal her styre af hensyn til både at forhindre det åbne land og selve systemerne for ny bebyggelse. Nye bygninger til landbrugsformål kan dog opføres uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse på den pågældende grundom, hvis væsentlige miljøhensyn tillader det, og hvis væsentlige beskyttelsesinteresser ikke tilskræmmer.

I de internationale beskyttelsesområder (Natura 2000) gælder særlige regler. Der må ikke planlægges eller gives konkrete tilladelser herunder til byggen, som er i strid med udpegningsgrundlaget for det pågældende område.

Naturbeskyttelsesloven indeholder en generel beskyttelse af en række markante landskabsområder. Strandbeskyttelsesloven og Kulturovervågningsloven samt og Beskyttelsesloven og forudsigtbeskyttelsesloven regulerer enhver ændring i tilstanden, herunder størrelsesændringer, tilpævnning, bebyggelse m.v.



## Arbejdsark

Arbejdsark, som indeholder præsentation af de enkelte sager og spørgsmål til delovervejelser på vejen mod sagsafgørelsen.

### 1A UDVIDELSE AF KVÆGBEDRIFT

#### DET ANSØGTE BYGGERI


En landmand ønsker at udvide sin kvægbedrift med et stalldanlæg på ca. 2800 m<sup>2</sup> (35 x 80 m) og en malleanstalt på 1100 m<sup>2</sup> (20 x 55 m). Anlægget vil samlet optage et areal på 85 x 70 m. Deudover skal der opføres en ny gylletank på 4000 m<sup>3</sup> med en diameter på 25 m, og der skal udvides med et fag kærøse til 4 (1 dag er der 3).

De nye bygninger ønskes placeret ca. 30 m syd for det eksisterende, hvorved de kommer til at ligge væsentligt højere end det oprindelige. Eventuelle senere udvidelser (stadig end) vil kunne udarbejdes i planen. Gylletanken vil blive placeret umiddelbart bagved det nye anlæg, mens kærøsen lægges ved siden af de eksisterende i tilknytning til den oprindelige gylt.

På sigt er det landmandens ønske at flytte hele ejendommens inklusiv stuehus til den nye placering, men da flytningen er en langsigtet plan, er der behov for, at udvidelsen fungerer med det eksisterende.

Stalden bliver 11 m høj i ksp, men der vil blive gravet af, så den kommer til at ligge et par meter lavere end den nuværende kærøse. Væggene vil fremstå i rødt tegl, plader og "gardiner". Landmanden oplyser, at den kunstige belysning vil blive slået fra efter aftefnalkningen ved 17-tiden.

Landmanden vil etablere beplantning omkring byggeriet, og ønsker at den skal bestå af alletræer, og/eller bøg for naturlig ventilation i stalden. Omkring kærøsen vil der blive etableret et hegplantlæg.



PLANOS  
NIRAS  
INDSUGLÆT

### 2A TILBYGNING TIL EKISTERENDE ERHVERV

#### NATUR

**Det er kommunens mål at:**

- Fremme biologisk mangfoldighed ved at planlægge for naturområders bevarelse og kvalitet.
- Skabe økologisk sammenhæng mellem eksisterende naturområder.
- Skabe mulighed for at naturens kvaliteter styrkes i de eksisterende naturområder og skabe plads til mere ny natur.
- Sikre plads til natur i landbrugslandet.
- Udarbejde en naturvareteplan.

#### RETNINGSLINJER

##### Kerneområder

- I kerneområderne må kun ske forandringer, som forbedrer naturtilstanden. Indgreb, som forbedrer almenhedens muligheder for at opleve naturen kan dog finde sted såfremt påvirkningen ikke påvirker naturtilstanden i negativ retning.
- Anlægsarbejder og byggeri må ikke placeres i kerneområderne eller i tilknytning til disse, hvis det medfører en forringelse af de naturmæssige værdier, der ligger til grund for udpegningen.
- De naturmæssige kvaliteter skal udvikles og understøttes.

##### Økologiske forbindelser

- I og i tilknytning til de økologiske forbindelser må ikke etableres nye anlæg eller nyt byggeri, som reducerer områdernes kvalitet som økologisk spredningskorridor eller som hindrer at potentielle naturkvaliteter kan styrkes.
- Nettet af økologiske forbindelser skal udbygges for at forbedre levesteder og spredningsmuligheder for dyr og planter.

##### Naturen i øvrigenaturen / landbrugslandet

- Minde og indføre betagende naturområder kan kun laves efter, hvis det sker som led i et projekt, der ud fra en samlet betragtning er fordelagtig for naturen.
- Anlægsarbejder og byggeri må ikke placeres eller udføres således at det i væsentlig grad forringer de naturmæssige værdier i området.
- Naturindholdet i landbrugslandskabet skal styrkes.



PLANOS  
NIRAS  
INDSUGLÆT



## Opsamling workshop II

De to cases blev afsluttet af en fælles opsamling, hvor der blev evalueret på mulighederne for at bruge landskabskarakterbeskrivelserne og de nye mål og retningslinjer i en praktisk situation.

Generelt var oplevelsen, at det nye udpegningsgrundlag er en hjælp i sagsbehandlingen og at det udgør et forbedret bedømmelsesgrundlag og kan fungere som argumentation i de enkelte sager. I den praktiske brug er det vigtigt, at landskabskarakterbeskrivelserne indgår i - eller kan tilgås direkte fra - den digitale kommuneplan. Desuden skal det i redegørelsen til retningslinjerne gøres klart, at landskabskaraktervurderingen ligger til baggrund for udpegningen, og at den skal danne udgangspunkt for sagsbehandlingen.

En væsentlig udfordring i prioriteringen af landskabsinteresserne i administrationen af det åbne land er imidlertid usikkerheden om, hvorvidt der også er politisk opbakning til at prioritere landskabet over enkeltsager. Samtidig udgør landskabskarakterbeskrivelserne dog et redskab, som kan benyttes til - overfor både initiativtagere og politikere - at gøre klart, at landskabsinteresserne faktisk er ret velbeskrevne, og at der ikke er frit spil i det åbne land. Det vil derfor være vigtigt at bringe politikerne på banen hurtigt, og allerede i forbindelse med behandlingen af kommuneplanen at få en tydelig afklaring af den politiske vilje til at bruge analysearbejdet kritisk og fremadrettet i sagsbehandlingen.

## EVALUERING AF FORLØBET

### **Workshopforløbet som helhed**

Formålet med workshopforløbet er - med deltagelse af de af kommunens medarbejdere, som i praksis vil komme til at administrere kommuneplanens retningslinjer for det åbne land - at definere principper for interesseafvejning i det åbne land, formulere kommuneplanens retningslinjer for det åbne land samt diskutere principper for inddragelse af det åbne lands kvaliteter i sagsbehandlingen. Målet med inddragelsen af medarbejderne er at skabe en fælles forståelse for kommuneplanens retningslinjer og det bagvedliggende analysearbejde og derigennem sikre kvaliteten af og sammenhængen mellem analyse, retningslinjer, sagsadministration og den gode sagsafgørelse.

Holder vi erfaringerne op mod formålet, har workshopforløbet været en stor succes. Set fra arrangørernes side, men også fra deltageres synsvinkel.

Om processen har haft positiv indflydelse på kvaliteten af kommuneplanens retningslinjer er endnu vanskeligt at vurdere. Indholdsmæssigt kan ændringerne af målsætningernes og retningslinjernes ordlyd i forhold til regionplanen synes begrænsede. Men forståelses- og ejerskabsmæssigt har processen været meget udbytterig. Kernen i øvelsen har ikke i sig selv været at formulere radikalt nyskabende retningslinjer, men i højere grad at få indlejret landskabskarakteranalyserne som udpegnings- og arbejdsgrundlag i kommuneplanen. I den sammenhæng repræsenterede øvelsen indholdsmæssigt snarere en kvalificering og kvalitetssikring, af retningslinjerne for det åbne land i forhold til det fornyede udpegningsgrundlag, end en egentlig nyformulering. I det arbejde har de to workshops i høj grad medvirket til at modne den kommunale organisation. I forhold til planlægning såvel som sagsbehandling.

De langsigtede effekter af workshopforløbet må tiden vise. Nu og her kan vi konstatere, at de to workshops dels har medvirket til en betydelig bevidstgørelse blandt kommunens medarbejdere om det åbne lands planlægning generelt, dels har medvirket til en hurtig og ret dybdegående kvalificering og kvalitetssikring af retningslinjerne for det åbne land – og dermed en bedre kommuneplan. Deltagerne har generelt udtrykt tilfredshed med de to workshops. De væsentligste pointer er, at workshopforløbet har bidraget til:

- en (øget) forståelse for arbejdet med kommuneplanen og for formuleringen og brugen af retningslinjer.
- at styrke et mere overordnet syn på natur og landskab - har givet forståelse for de overordnede sammenhænge.

## GODE RÅD OG ANBEFALINGER

- Sørg for balance og afveksling mellem oplæg, gruppearbejdsperioder og opsamling i plenum.
- Sørg for en skarp styring af tid, hyppige opsamlinger og korte seancer.
- Det er vigtigt at samles om workshoparbejdet i en forpligtende form, gerne 'ude af huset', så dagen ikke blot bliver 'another day at the office', men en særlig begivenhed, der kan refereres til selvstændigt.
- Sørg for et godt, informativt og overskueligt arbejds materiale – uden alt for meget tekst.
- Giv en oversigtlig præsentation af kravene til og indholdet af en kommuneplan. Herunder hvad retningslinjer er. Det er meget nyttig i det videre arbejde med mål og retningslinjer, idet det giver overblik over rammerne for kommuneplanlægningen i sin helhed.
- At skabe retningslinjer for en hel kommune ad gangen kan være abstrakt. Det er en mulighed at tage udgangspunkt i et mindre geografisk område og her formulere retningslinjer, og derefter gøre retningslinjen overordnet. Herefter kan retningslinjen efterprøves på konkrete sager og efterfølgende rettes til.